

Централізована бібліотечна система Деснянського
районум. Києва

Центральна районна бібліотека
ім. П. А. Загребельного

Від стародавніх бібліотек до сучасних...

Бібліографічний нарис

за проектом ЦБС *«Пам'ятай! Відроди! Збережи!»*

Київ, 2018

Бібліографічний нарис «Від стародавніх бібліотек до сучасних...» створений до Року охорони культурної спадщини в Україні та в рамках проекту ЦБС Деснянського району *«Пам'ятай! Відроди! Збережи!»*.

Мета видання: висвітлення матеріалів про ряд найстаріших бібліотек країни, які є культурним надбанням народу та представлення найкращих сучасних книгозбірень.

Нарис має наступні розділи:

- Найстаріші бібліотеки України
- Сучасні бібліотеки України
- Цікаво знати, що....
- Бібліографія

Нарис складено за матеріалами фондів бібліотек ЦБС та Інтернет-ресурсів.

Джерела подано за період з 1994 по 2018 рік.

Видання розраховане на широке коло користувачів.

Укладач: Черноус. Т. М.
Відповідальний за випуск: Баранова Н. А.

Контактна інформація:

м. Київ, вул. Драйзера, 6
тел.: 546-45-49, 546-90-44
e-mail: library141@ukr.net
веб-сторінка:
<http://desnabib.kiev.ua>

«Не оминайте наш поріг,
Беріть скарби нетлінні в руки:
Нема прекрасніших доріг,
Ніж в цей вселюдський храм науки».
Петро Гоць

Шановні друзі!

Бібліотека – древня і вічно юна оселя людського розуму,
храм знань, острівців духовності й культури.

XXI століття диктує свої закони, у тому числі й
бібліотекам, а саме – необхідність формувати нові методи
організації інформаційного простору.

Як багато людей відвикли від відвідувань бібліотек!
Здавалося б, все замінює Інтернет.

Але є місця по справжньому священні, вони зберігають
дух книг, їхніх авторів. Це долі і життя, це оповідання та
пригоди, це сама історія постає з полиць і проголошує своє
право на гідність і повагу.

Бібліотека сьогодні є не тільки носієм інформації,
незамінним соціальним інститутом в соціокультурній
інфраструктурі, а й своєрідним містком з минулого,
оскільки зберігає безліч пам'яток нашої культури.

Найстаріші бібліотеки України

Читаючи, людина переживає віки...

О. Герцен

Перші бібліотеки створювалися при храмах релігій. Це були бібліотеки — сховища манускриптів, і тільки після того, як в життя втілилася мрія про книгу і книгодрукування, з'явилися перші бібліотеки в звичному для нас вигляді.

Українське бібліотекознавство, книгознавство, бібліографознавство, архівознавство, документознавство і ще цілий ряд спеціальних історичних дисциплін ведуть свій початок з XI ст., від часу заснування в **1037 р.** першої державної бібліотеки на наших землях — **Бібліотеки Ярослава Мудрого**, яка була заснована князем при митрополії у Києві, при Софіївському соборі.

Більшість книг у бібліотеці були церковними. Поряд із ними були книжки, що містили відомості зі світової історії, географії, астрономії, філософські та юридичні трактати, публіцистичні твори.

Князь Ярослав Мудрий створював цю бібліотеку 17 років. Оскільки кожну книгу доводилося перекладати з грецької, болгарської та інших мов, а потім вручну переписувати. Кожна рукописна книга була справжнім шедевром. Палітурки прикрашали перлами, смарагдами, золотом, сріблом.

Зберігалися в бібліотеці і книги, видані самим Ярославом Мудрим. Це - «Церковний устав» Ярослава і «Руська Правда».

«Руська правда» - перший збір законів Давньоруської держави.

На думку дослідників, бібліотека налічувала понад 950 томів.

Вчені все ще сперечаються про долю книг з бібліотеки Ярослава: хтось стверджує, що частина книг була знищена під час монголо-татарських набігів, а частина - розсіяна по інших монастирях.

Існує версія і про те, що частина бібліотеки була захована в катакомбах Києва і до сих пір не знайдена.

Але як би не склалася доля першої бібліотеки Давньої Русі, спогади літописця Нестора про неї залишаються свідченням високого інтелектуального і культурного розвитку суспільства тих часів.

На сьогодні із діючих бібліотек найстарішою можна вважати **Наукову бібліотеку Львівського університету ім. Івана Франка**, засновану у **1608 р.** при колегії єзуїтів.

Бібліотека налічує понад 3 мільйони книг 140 мовами та діалектами народів світу.

Серед читачів цієї бібліотеки були гетьман України Богдан Хмельницький, філософ і професор Тома Ельжановський, відомий медик, місіонер і ботанік Міхал Боїм, філософ Ян Ковальський та ін.

До колекції бібліотеки входять численні унікальні видання й манускрипти.

Зокрема у фондах бібліотеки є книжки з особистої бібліотеки французького кардинала Мазаріні, французького короля Людовіка XV, польського короля Сигизмунда II, рукописи Івана Мазепи, найстаріший гербарій в Європі. Понад 115 тисяч стародруків (книги, випущені до 1825 р.), 1869 одиниць картографії (карти з 1511 до 1939 р.), серед яких у фонді найстарішою є

реконструйована картографами епохи Відродження
втрачена карта світу - карта Птолемея (15 ст.).

400-літню унікальну бібліотеку було внесено до
Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять
національне надбання фонду рукописних, стародрукованих
та рідкісних книг, про що є рішення Кабінету Міністрів
України від 21 жовтня 2008 р.

**Перша публічна бібліотека в Україні з'явилась в
Одесі у 1829 р. За поданням графа Михайла Семеновича
Воронцова імператор Микола I видав наказ, який дозволив
започаткувати в Одесі Міську публічну бібліотеку.**

Це була друга в Російській імперії (після імператорської у Санкт-Петербурзі) і перша в Україні публічна бібліотека, відкриття якої поклало початок заснуванню публічних бібліотек у крайових і губернських містах Росії і України.

Одеська національна наукова бібліотека розміщена в старовинному районі міста і являє собою один із кращих зразків бібліотечної архітектури в країні в стилі неокласицизму.

Сам граф Воронцов подарував «зібрання дорогих за рідкісністю творів». Це були 600 томів французьких класиків у розкішному виданні Фірмена Дідо.

Приклад губернатора наслідували багаті одесити, і кількість книг у бібліотеці швидко збільшувалася.

Сьогодні найстаріша публічна книгозбірня України зберігає унікальний різноплановий п'ятимільйонний фонд документів з усіх галузей знань майже 130 мовами світу, який є невід'ємною складовою національної та світової культурної спадщини і перебуває під охороною держави та ЮНЕСКО.

Значення бібліотек минулого величезне: вони були і просвітницькими закладами, і книжковими майстернями, і «книгохранітельками». Ці храми знань зберегли для нас найцінніші пам'ятки старовини.

Сучасні бібліотеки України

«Без пристрасті до книжки людині недоступна культура сучасного світу, інтелектуальне та емоційне вдосконалення».

В. О. Сухомлинський

Сьогоднішні бібліотеки – це заклади, які активно розвиваються, аби задовольнити всі потреби своїх користувачів і кожна бібліотека має щось унікальне, що вирізняє її серед інших подібних закладів.

Сучасна книгозбірня йде у ногу з часом і стає для своїх відвідувачів територією пізнання, творчості, дозвілля та відпочинку, відкритим культурним простором для своєї громади.

Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського - одне з найбільших бібліотечних сховищ в світі – 27 поверхів будівлі, 15 млн. одиниць зберігання, численні довідкові відділи, читальні зали тощо.

Заснована **2 серпня 1918 року** як Національна бібліотека Української Держави урядом Павла Скоропадського.

З 1988 року згідно з Постановою Ради Міністрів УРСР було присвоєно ім'я академіка Володимира Івановича Вернадського.

З 1996 року Указом Президента України Бібліотеці надано статус національної бібліотеки. Тим самим указом у Бібліотеці утворено Фонд Президентів України.

Універсальними інформаційними ресурсами бібліотеки користується близько 500.000 читачів, яким щорічно видається до 5 мільйонів документів.

Найбільша бібліотека України, головний науково-інформаційний центр, входить до числа десяти найбільших національних бібліотек світу, є членом багатьох міжнародних та вітчизняних бібліотечних об'єднань.

Бібліотека має найповніше в державі зібрання пам'яток слов'янської писемності та рукописних книг XI-XVIII ст, архіви та книжкові колекції видатних діячів української й світової науки та культури.

Пересопницьке Євангеліє (1556-1561) — визначна рукописна пам'ятка староукраїнської мови та мистецтва XVI ст. Один із перших українських перекладів

канонічного тексту Четверосвангелія. Вважається найдорожчою духовною святинею українського народу, на якій під час інавгурації присягають Президенти України.

Національна бібліотека України для дітей - головна книгозбірня України для дітей.

Заснована у **1967 році**. За час свого існування НБУ для дітей декілька разів змінювала назву.

З **2003 року** Указом Президента України - Національна бібліотека України для дітей.

Щороку приймає більше 20 тисяч читачів, а також відвідувачів, які приїжджають на екскурсію, щоб на власні

очі побачити цей казковий палац, оздоблений авторськими керамічними панно і композиціями видатної української художниці-керамістки Ольги Рапай.

Її фонд складається з 500.000 одиниць зберігання.

Найдавнішою у фонді є українська книга «Байки», що побачила світ у Львові у 1864 році.

Вартими уваги є одна з перших українських читанок Т. Хуторного, що вийшла в Києві у 1883 р., перші дитячі видання творів Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, О. Пчілки, Б. Грінченка та ін.

Крім того є зібрання книг мовами оригіналів видатних письменників Великої Британії, Німеччини, Польщі, Росії,

США, Франції. Це твори Ж. Верна, Дж. Лондона, Е. Сетон-Томпсона, О. Дюма, Р. Стівенсона, К. Чуковського, С. Маршака, та ін.

Найбільшу цінність представляють — найстаріша книга фонду — твір Д. Локка «О едукасуі dziesięci» «Про виховання дітей» (1801) польською мовою; перше видання «Морського вовка» Дж. Лондона з його помітками (Нью-Йорк, 1904), а також книги, ілюстровані класиками англійської та американської книжкової графіки К. Грінауей, У. Крейном, Р. Колдекоттом. Найдавніше видання російською мовою — книга О. О. Ішимової «История России в рассказах для детей» (1837).

У фонді НБУ для дітей є видання, що збереглися в країні в єдиних примірниках.

Національна бібліотека для дітей прагне прищепити малечі сприйняття бібліотеки як місця, де можна провести час з друзями, займаючись у гуртках, показати власні таланти на творчих виступах, поділитися науковими відкриттями і дослідженнями.

Бібліотека PinchukArtCentre відкрилась влітку 2016 року у м. Києві.

Бібліотека є складовою Дослідницької платформи PinchukArtCentre, що має на меті досліджувати історію сучасного українського мистецтва, тому тут можна отримати доступ до дуже рідкісних речей.

Безкоштовно зареєструвавшись і отримавши читальний квиток, можна читати найкращі книги зі світового мистецтва. З собою книги брати не можна, зате фотографувати - так.

Центр Митрополита Андрея Шептицького - мультифункціональна бібліотека Українського католицького університету (м. Львів).

Відкрита 10 вересня 2017 року.

Центр Митрополита Андрея Шептицького — це сучасний університетський інформаційно-ресурсний центр, бібліотека та навчальний простір, що покликаний стати місцем зустрічі та діалогу суспільства з академічним середовищем.

Є учасником Європейської асоціації католицьких бібліотек та офіційним членом Української бібліотечної асоціації (УБА).

В Центрі розташовані декілька функціональних просторів: наукова бібліотека, навчальні аудиторії, адміністрація, культурний публічний простір.

Будівля має п'ять поверхів та підвал, де знаходяться великий конференц-зал на 160 осіб, кабінети студуряду та простір для роботи й читання і кілька книжкових стелажів.

На кожному поверсі розміщені сканер, принтер та копіювальний апарат і ті, хто не зміг забрати книгу додому, зможуть відтворити необхідні сторінки у зручній для себе формі.

Бібліотечні фонди розміщені на чотирьох поверхах.

Більшість видань у Центрі перебувають у вільному доступі. Додатково замовляти потрібно лише книги зі спецфондів.

Поруч з навчальними аудиторіями можна знайти зручні місця для читання, роботи за комп'ютером та командної роботи.

Перший поверх відкритий для всіх відвідувачів. Навіть для тих, хто не оформив абонемент і не є студентом чи працівником УКУ.

Тут розмістили виставкові стелажі з поточними періодичними виданнями та з новими надходженнями книг, спеціалізовані виставки, рецепцію, крамничку з книгами та сувенірами, кафетерій, дитячу кімнату, де можна залишити дитину під наглядом студентів-педагогів та виставкову залу.

Центр Шептицького є більше, ніж бібліотекою. Він відкритий для суспільства і громадськості. Тут відбуваються події, пов'язані і з книгою, і з музикою та мистецтвом, кіно та урбаністикою, освітніми програмами.

Цікаво знати, що...

Найдавніший книгообмін було здійснено у **1850** р. першою в Києві публічною бібліотекою комерційного характеру київського книгопродавця П. П. Должикова. Її власник надсилав до Львова видатному західноукраїнському діячеві того часу Я. Головацькому твори російських і українських письменників і одержував натомість західноукраїнські видання.

Найдовговічніший підручник. У **1618** р. вперше вийшов друком підручник з мови «Граматіка славенская...», створений українським письменником-полемістом Мелетієм Смотрицьким. Учні українських, російських і білоруських шкіл за цією «Граматікою...» навчалися майже 150 років.

Найкоротша назва книги. У **1968** р. Київське видавництво "Веселка" випустило окремою книжкою українську народну казку «Хо», обсягом 20 сторінок.

Найважчий стародрук. В експозиції Музею книги та друкарства України у Києві можна побачити «Євангеліє», видрукуване в Москві **1689** р. Книга має 620 сторінок, визолочену оправу з карбованими накладними клеймами на золотому тлі. Важить 21,5 кг.

Пам'ятний знак на честь бібліотеки. В **1969** р. у Софійському монастирі в Києві встановлено пам'ятний знак на честь заснування Ярославом Мудрим першої на Русі бібліотеки. Скульптор – Іван Кавалерідзе.

Перший каталог української книги, виданий з книготоргівельною метою, з'явився у **1833 р.** у Києві. Його надрукував комісіонер Київського університету І. Дінтер під назвою «Южнорусский книжный магазин И. И. Динтера. Каталог малорусских книг».

Перший «читаючий» тролейбус в Україні. Упродовж місяця **2011 року** у місті Миколаїв здійснювався спеціальний бібліомаршрут тролейбуса № 6, пасажирів якого отримали у подарунок вірші, буклети, листівки з інформацією про книжкові новинки, найбільш популярні твори художньої літератури, а також дізналися, в чому полягає унікальність фонду Миколаївської обласної наукової бібліотеки ім. О. Гмиря.

Бібліотека – це дім, де живе книга.

Коли людина читає, то слово підіймається з білої сторінки і досягає свідомості живої людини, воно перестає бути словом. Воно перетворюється в пильний погляд, рух руки, сльозу, посмішку, думку – воно стає життям.

І це так чудово, що люди не захочуть і не зможуть відмовитися від книги, поки вона існує.

Бібліографія:

Бібліотека? Комуникативний центр!

[Текст] : публічні бібліотеки Деснянського району міста Києва перетворилися на соціально-комуникативні центри громади // Культура і життя. – 2017. – 24 лют. (№ 8). – С. 12 : фот.

Бояринова Оксана. Українська сучасна бібліотека [Електронний ресурс] // День. – Електрон. текст. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/ukrayinska-suchasna-biblioteka>, вільний (дата звернення: 03.11.2017). – Назва з екрана. – Мова укр.

Гранчак, Тетяна. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як науково-інформаційний центр організації управління знаннями [Текст] // Бібліотечний вісник. – 2018. – № 2. – С. 3-10. – Бібліогр.: с. 8-10.

Дубровіна, Л. Час плинний... бібліотека вічна // Бібліотечний вісник. – 2018. – № 1. – С. 45.

Карашук, Оксана. Бібліотеки в комуникативному процесі [Текст] : [ефективність бібліотечних установ у сучасних умовах] // Вісник книжкової палати України. – 2018. – № 3. – С. 28–30. – Бібліогр.: с. 30.

Кульчицька, Т. В. Бібліотека - сучасний інформаційний центр [Текст] : з досвіду роботи // Шкільна бібліотека. – 2015. – № 5. – С. 31-36.

Мироненко, Галина. Портрет бібліотеки в дзеркалі історії [Текст] : історичні постаті // Шкільний світ. – 2013. – трав. (№ 10). – С. 36-37. – Продовж. Поч.: № 10, № 14, № 18. – 2012; № 3, № 5, № 9. – 2013.

Нікіфоренко, Л. Бібліотека? Інформаційний центр! [Текст] : розмова з начальником управління регіональної та культурно-просвітницької роботи Міністерства культури України Ларисою Нікіфоренко про сьогоднішній день книгозбірень / Нікіфоренко Лариса ; записала С. Соколова // Культура і життя. - 2013. – 4 жовт. (№ 40). – С. 7 : фот.

Павленко С. О. Іван Мазепа і книга [Текст] // Бібл. вісник. – 1994. – № 3. – С. 26–28.

Топ-5 найцікавіших бібліотек України [Електронний ресурс] // Друг читача. – Електрон. текст. – Режим доступу: <https://vsiknygy.net.ua/neformat/42427/>, вільний (дата звернення: 05.09.2015). – Назва з екрана. – Мова укр.

Шеман Г. Бібліотека Мазепи [Текст] // Все для вчителя. – 2001. – № 26. – С. 10–11.

